

Stockholm 11/10 2005

Stockholms stadsbyggnadskontor
Box 8314
104 20 Stockholm

Samråd på lösligt underlag. Utvecklad planprocess efterlyses

Ang Detaljplan för del av "Norra djurgårdsstaden" i stadsdelen Hjorthagen
dvs området söder om Husarviken

Aktuell planerad bebyggelse ligger i resp i gränsområdet till Nationalstadsparken. Samråd pågår om förslag till en första etapp med bostadsbebyggelse i 13 kvarter med drygt 2000 bostäder. Den sträcker sig från Husarviken i norr och söderöver. I en kommande etapp avses denna bebyggelse att utökas utmed Husarviken framför och omkring Ferdinand Bobergs gasverk. Samfundet S:t Erik ifrågasätter såväl det aktuella detaljplaneförslaget som hittills presenterade planer för helheten.

Avsikten med lagen för nationalstadsparken

Avsikten med lagen är att säkerställa att det historiska landskapet och dess bebyggelse bevaras för eftervärlden och att framtida möjlighet att förstå och att uppleva denna miljö garanteras. Den speciella lagstiftningen markerar att den har en särställning. Nationalstadsparken är inte bara till för Stockholm och dess innevånare utan för människor i hela Sverige. Den är viktig också ur ett internationellt perspektiv. Nationalstadsparken är unik. Här ryms sida vid sida det mest förfinade som människor skapat med vild natur. Här samsas friluftsliv med världsberömd vetenskap. Här finns minnen från århundraden av utveckling från jordbrukslandskap till kunglig lustpark.

Den planerade bostadsbebyggelsen skall bedömas utifrån hur den inverkar på upplevelsen av parken. Tränger bebyggelsen sig på går det inte att leva sig in i och förstå hur det en gång var. Parken får inte ses som en stadspark. En stadspark är vanligtvis ett stadsrum i naturligt samspel med stadsmiljön runt omkring. Nationalstadsparken bör liksom andra viktiga historiska miljöer få leva sitt eget liv. Den skall helt enkelt inte ha senare epokers miljöer som blickfång.

Även bebyggelse utanför själva nationalstadsparken kan stå i strid med lagens intentioner om den förminskar upplevelsen av den historiska miljön eller på annat sätt skadar den. Det är ett av skälen till att bestämmelserna för parken utgår från att det finns sk buffertzoner. De är tänkta som övergångszoner till den urbana miljön och skall ligga utanför själva parken.

Upplevelsen av parken hotad

De aktuella byggnadsplanerna hotar upplevelsen av detta unika historiska landskap. Det gäller särskilt området kring Fiskartorpet och Husarviken så centralt i Gustaf III:s och Bellmans värld. Upplevelsen går helt enkelt förlorad om de kommer till utförande.

Mötet mellan bebyggelse och landskap är brutalt. Den presenterade bebyggelsen bildar en kompakt stadsfront mot Husarviken och Nationalstadsparken. Den ligger så nära vattnet att det inte blir möjligt att skapa den naturliga strandzon som behövs som övergångszon mellan park och bebyggelse. Den är så hög att det inte går att mildra intrycket med hjälp av vegetation. Den blir visuellt dominerande. Den för med sig ljus- och ljudintrång som är minst lika störande som t ex kraftigt buller. Den kommer att dominera landskapsupplevelsen av hela närområdet genom att angränsande bergknallar och mellanliggande dalsänkor suddas ut. Det går helt enkelt inte att undvika att dagens värld gör sig för mycket påmind.

Det är ett misstag att se vattnet i Husarviken som en gräns. Vattnet hade en central betydelse för upplevelsen av landskapet och för de aktiviteter som vi kan föreställa oss från Bellmans sånger. I föreliggande förslag har Husarviken mer behandlats som en stadskanal än en skärgårdsvik. I planen har detta förstärks av det stora antalet broar. Minst ett par av dessa bör därför tas bort.

Det är svårt tänka sig några "åtgärder utanför nationalstadsparken" som i högre grad skulle inverka menligt på nationalstadsparken än denna massiva stadsfront. Samfundet S:t Erik kan inte annat än konstatera att den planerade utbyggnaden står i strid med lagens bestämmelser om nationalstadsparken. Vi kräver därför att staden låter utarbeta alternativ, som utgår från nationalstadsparkens skyddsbehov.

Också området vid Storängsbotten och mot Gärdet där det stora vägpaketet ska dras fram behöver utvecklas väsentligt ur miljösynpunkt. Inte minst måste man noga studera hur man ska undvika barriärverkan och få bra samband mellan såväl bebyggelseområden som parkrum på ömse sidor.

Utgå från platsens naturliga förutsättningar

Förslaget strider mot områdets topografiska förutsättningar. Det borde varit naturligt att utgå från den utmärkta landskapsanalys av området som stadsbyggnadskontoret låtit utarbeta. I den poängteras bl a vikten av att dalgången kring Husarviken tydliggörs och att

stränderna ges den mjukare naturkaraktär de en gång haft. Att som planen föreslår bygga stora tunga hus på det utfyllda strandpartiet är också ur den synvinkeln alldeles fel.

”Stockholm har vuxit fram och fått sin särprägel utifrån skärgårdslandskapet. Kombinationen av geologiska förutsättningar, kulturlandskapets utveckling och stadens historiska tillväxtlager är det arv vi fått att förvalta för stadens fortsatta utveckling. Genom landskapets vattenytor, stränder, bergformationer, sprickdalar och rika växtlighet har staden fått sin naturliga skönhet.” Tänkvärda ord ur Stockholms byggnadsordning.

Gasverksområdet får inte klämmas in

Gasverksområdet är ett industrihistoriskt mycket märkligt område. Det är ett av de viktigaste verken för genombrottet för modern svensk arkitektur och för dess arkitekt Ferdinand Boberg. Det ambitiösa bevarandet av gasverksområdets byggnader är därför positivt. Området riskerar dock enligt förslaget att bli alltför inklämt av höga byggnader. Det klassiska produktionsstråket får t ex inte som i illustrationerna till etapp 2 brytas av nybebyggelse.

Viktigt för upplevelsen och förståelsen av området är att sambandet med Värtans kaj och med vattnet blir tydligt. Likaså är vattengasverket och pumphuset viktiga för helheten. Miljön kring portvaktshuset bör öppnas och dess samband med kontorshusparken bevaras. Förrådshuset vid Gasverksvägen bör behålla sitt samband med övriga gasverksbyggnader och parken med karpdammen bevaras och lämnas fri från ny bebyggelse. Något av den nyare bebyggelsen bli a den spännande, unika och karaktäristiska lägre stål-gasklockan i fackverk på höjden ovanför Gasverksvägen bör bevaras. De utgör ett viktigt stycke 1900 tals industrihistoria.

En del byggnader inom Gasverksområdet bör kunna upplåtas i befintligt skick till andra verksamheter än de föreslagna, verksamheter som behövs i en storstadsmiljö men som inte har råd med nybyggnadshyror: allt från experimentell verksamhet, småindustri och hantverk till konstnärlig verksamhet och olika typ av hobbyverksamhet. Området skall om det överhuvudtaget bör förtätas med nya byggnader reserveras för verksamhet som motiverar och kräver ett så attraktivt läge.

Möjligheten att vitalisera Hjorthagen ej tillvaratagen

Samfundet S:t Erik delar insikten att det är synnerligen viktigt att nya bostäder kommer till i Stockholm och visst kan en del bostäder komma till i detta område. En utgångspunkt för planeringen borde dock ha varit att komplettera Hjorthagen med större lägenheter och underlag för service. Den nuvarande planen snarare vänder sig från Hjorthagen och riskerar därigenom att snarare föra med sig en utarmning. En annan utgångspunkt borde varit att undvika att bygga på mark med så extremt dåliga grundläggningsförhållanden och så tvärs emot områdets topografiska förutsättningar.

Bostadsförsörjningen kräver mer kreativa grepp

Samfundet S:t Erik anser dock att nya och mer kreativa grepp behöver tas för att åstadkomma de bostäder som behövs. Lika orimligt som att bygga så mycket som planeras här vid nationalstadsparken är att i den omfattning som planeras ta kvarvarande centralt belägna institutions, småindustri och hamnområden i anspråk för bostäder som faktiskt inte måste ligga där och som dessutom det aldrig går att flytta på. Vad gör vi om dessa områden verkligen behövs igen? Historien har visat att då fyller vi ut vattenytorna. Vill vi det? Nej, men vi blir kanske tvungna.

Det kan förstås verka lockande att försöka realisera höga markvärden genom exklusivt bostadsbyggande som här planeras. Men efterfrågan på dyra bostäder sviktar. De höga exploaterings kostnaderna riskerar att bli en belastning för framtiden. I stället är det bra bostäder för medel och låginkomsttagare som framför allt behövs. Det är fullt möjligt att på nya platser skapa attraktiv urban miljö och ekonomiska värden med bl a arkitektoniska medel. Men detta kräver en rejäl nysatsning på idéarbete, bred diskussion och framför allt arbete över kommungränserna. Detta bör vi kräva av våra politiker. Lika väl som vi måste kräva av dem att respektera intentionerna bakom Nationalstadsparken.

Att finansiera rening av nedsmutsads mark genom att bygga dyra bostäder på den har blivit en vedertagen metod. Vad vi förstår betraktas det som det enda sättet och används därför som försvar för exploateringar som den nu föreslagna. Dessutom medför det omfattande ingrepp i form av t ex mycket djup pålning, flyttning av massor och tunga för platsen främmande betongkonstruktioner. Samfundet S:t Erik vill därför starkt ifrågasätta detta och ställa frågan om det då inte är bättre att låta det hela vara eller att bara vidta enklare uppehållande åtgärder och acceptera att området då bara kan ges en begränsad användning.

Missvisande namn

Samfundet S:t Erik ifrågasätter starkt det föreslagna namnet ”norra Djurgårdsstaden”. Platsen har inget med Djurgårdsstaden att göra. Det kommer av många att upplevas som falsk marknadsföring. Bättre vore att anknyta till Hjorthagen eller möjligen något annat lokalt historiskt namn.

Planprocessen behöver utvecklas

Samfundet S:t Erik vill med skärpa betona vikten av att staden utvecklar en mer effektiv planprocess som både ger utrymme för seriös analys och dialog och som samtidigt förkortar handläggningstiden och underlättar genomförandet. För en sådan krävs att olika förslag redovisas som baserar sig på alternativa förhållningssätt till grundläggande principiella ställningstaganden. T ex i detta fall relationen till nationalstadsparken, behov av samband med existerande bebyggelse i Hjorthagen, bevarande och utveckling av den historiska

miljön vid Gasverket, bebyggelsens försörjning med trafik, service, och idrottslokaler, getingmidjan för det gröna och synen på konkurrerande markanvändning mm.

Alla viktiga motstående allmänna intressen bör artikuleras och motiven klargöras för att olika alternativ skall kunna diskuteras och jämföras med varandra. Detta är förstås alldeles särskilt viktigt när det gäller ett så stort och strategiskt viktigt område som dessutom befinner sig i så historiskt och ur natursynpunkt känsligt läge. Det är ett välkänt bekymmer att planprocessen tar lång tid, men i iver att skynda på får man inte offra detta. Att som nu skett staden dessutom utan att alternativ belysts och utan att viktiga aspekter analyserats och diskuterats redan delat ut markanvisningar till byggföretag som i sin tur genomfört planerings och förprojekteringsarbete innebär olyckliga lösningar för det fortsatta arbetet. Samfundet kräver att alternativ tas fram och diskuteras innan beslut fattas.

Sammanfattning

Samfundet S:t Erik konstaterar att det är svårt tänka sig några ”åtgärder i och utanför nationalstadsparken” som i högre grad än föreliggande förslag inverkar menligt på denna än den nu planerade massiva stadsfronten. En unik historisk miljö skall helt enkelt inte ha senare epokers miljö som blickfång. Också området vid Storängsbotten och mot Gärdet där det stora vägpaketet ska dras fram behöver utvecklas väsentligt ur miljösynpunkt. Gasverksområdet riskerar enligt förslaget att bli alltför inklämt av höga byggnader. Området skall om det överhuvudtaget förtätas reserveras för verksamhet för vilken det så attraktiva läget är nödvändigt. Samfundet S:t Erik ifrågasätter därför såväl det aktuella detaljplaneförslaget som hittills presenterade planer för helheten.

Samfundet S:t Erik delar insikten att det är synnerligen viktigt att nya bostäder kommer till i Stockholm. En utgångspunkt för planeringen borde dock ha varit att komplettera Hjorthagen med större lägenheter och underlag för service. Den nuvarande planen snarare vänder sig från Hjorthagen och riskerar att snarare föra med sig en utarmning. En annan utgångspunkt borde varit att undvika att bygga på mark med så extremt dåliga grundläggningsförhållanden och så tvärs emot områdets topografiska förutsättningar. Samfundet vill också starkt ifrågasätta att byggande av dyra bostäder på olämpliga ställen motiveras med att de finansierar rening av nedsmutsad mark. Samfundet kräver att alternativ tas fram och diskuteras innan beslut fattas.

Samfundet S:t Erik anser att nya och mer kreativa grepp behöver tas för att åstadkomma de bostäder som behövs. Det är fullt möjligt att på nya platser skapa attraktiv urban miljö och ekonomiska värden med bl a arkitektoniska medel. Men detta kräver en rejäl nysatsning på idéarbete, bred diskussion och framför allt arbete över kommungränserna. Detta bör vi kräva av våra politiker. Lika väl som vi måste kräva av dem att respektera intentionerna bakom Nationalstadsparken.

Samfundet S:t Erik vill med skärpa betona vikten av att staden utvecklar en mer effektiv planprocess som både ger utrymme för seriös analys och dialog och som samtidigt förkortar handläggningstiden och underlättar genomförandet.

Kerstin Westerlund
Ordförande Samfundet S:t Erik

Samfundet S:t Erik är en ideell förening. Gemensamt för dess medlemmar är ett genuint intresse för Stockholm. Samfundet verkar för att historiska och konstnärliga krav tillgodoses vid Stockholms omdaning och utveckling